

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

КУДІНОВ Сергій Сергійович - доктор юридичних наук, професор, ректор Національної академії Служби безпеки України

ORCID 0000-0002-0582-1030

ТАЛАЛАЙ Дмитро Володимирович - доктор юридичних наук, доцент, Начальник наукової лабораторії Національної академії Служби безпеки України

ORCID 0000-0001-5703-6555

УДК 351.746.1+356.35

DOI 10.32782/LAW.2020.1.6

Ефективна діяльність із забезпечення воєнної безпеки держави є ключовим фактором розвитку оборонного потенціалу України та міцності державного суверенітету. Вітчизняна система воєнної юстиції продовжує залишатися важливою складовою в цій сфері, законодавство щодо функціонування якої зазнало чимало змін у зв'язку з реформуванням. Саме тому питання її розбудови та відповідна законопроектна робота опинилися в епіцентрі фахової дискусії.

Метою статті є дослідження напрямів реформування системи військової юстиції України через призму чинних нормативно-правових актів та перспективних законодавчих ініціатив у цій сфері. Аналіз зарубіжного й національного досвіду функціонування військової юстиції, на підставі якого сформулювати авторський підхід до розбудови вітчизняної системи військової юстиції.

Наукова новизна дослідження пов'язана із подальшим розвитком наукової думки щодо закономірностей правового регулювання відносин, які виникають у сфері функціонування системи військової юстиції України. На підставі теоретичного узагальнення та практичного досвіду набули розвитку підходи щодо розвитку основних складових предметної області військової юстиції. Сформульовано авторське бачення до напрацьованих законопроектів у цій сфері та аспектів її розбудови в цілому.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, можна зазначити, що розвиток вітчизняної системи військової юстиції відбувається в межах оптимізації державного

механізму забезпечення національної безпеки і оборони. Сучасні підходи до її розбудови орієнтовані на окремі складові предметної області військової юстиції, а разом з тим потребують застосування саме системного підходу. Він передбачає узгодження векторів розвитку суб'єктів сектора безпеки і оборони України, а також системи судових органів, правоохоронних та адвокатури, підходи щодо реформування, розвитку та функціонування яких також зазнають принципових змін, а особливо у зв'язку зі створенням нових «антикорупційних органів». У світовій практиці відсутній уніфікований підхід до розбудови та розвитку системи військової юстиції, а сучасні механізми роботи військової юстиції можна охарактеризувати як такі, що мають функціональний, інституціональний та змішаний характер. Забезпечення ефективності діяльності та розбудови вітчизняної системи військової юстиції потребує належного нормативного забезпечення, зокрема узгодження законодавчих ініціатив з положеннями Конституції України і інших законів.

Ключові слова: військова юстиція, військова служба правопорядку, нормативно-правове забезпечення, підготовка фахівців, розбудова, досвід.

Постановка проблеми

Виклики та загрози сьогодення обумовлюють об'єктивну потребу у підвищенні обороноздатності держави шляхом приведення організаційної структури суб'єктів Сектора безпеки і оборони України до су-

часних потреб, що передбачає уточнення компетенції та збільшення їх спроможностей, у тому числі адаптацію їх діяльності до роботи, фактично, в умовах надзвичайних правових режимів.

Наявні протиріччя щодо векторів розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до вітчизняного законодавства, створюють суттєві труднощі для мінімізації загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Достатньо важливою складовою системою забезпечення воєнної безпеки держави є саме військова юстиція, і це загальновідомий факт не лише на вітчизняному просторі, а й за межами нашої країни. Звичайно, її належне функціонування, як і будь-яка інша сфера суспільно значимої діяльності, потребує належного нормативного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблематику правових засад функціонування системи забезпечення національної безпеки у своїх наукових працях розглядали такі вчені, як: В.Ю. Богданович, В.О. Вдовиченко, В.О. Косевцов, С.О. Кузніченко, Н.Р. Нижник, В.Г. Новицький, В.В. Пахомов, В.Г. Пилипчук, І.М. Рижов, Я.Я. Романовський, Б.Л. Розвадовський, Г.П. Ситник, О.П. Снігерьев, М.П. Стрельбицький, Я.Я. Толкаченко, В.І. Шишкін, О.Н. Ярмиш та багато інших. Слід зазначити, що сучасний науковий доробок утворює достатнє підґрунтя для проведення наукових пошуків з порушеної проблематики, втім, незважаючи на наявність низки досліджень, у т.ч. і тих, що мають міждисциплінарний характер, відносно вивченими лишаються питання щодо перспективних моделей розбудови й розвитку системи військової юстиції як складової державного механізму забезпечення національної безпеки і оборони, а особливо їх впровадження на законодавчому рівні.

Метою статті є аналіз наявних законодавчих ініціатив щодо розвитку складових вітчизняної системи військової юстиції, а також із урахуванням зарубіжного досвіду формування авторського бачення її розбудови.

Викладення основного матеріалу

Вивчення наявного наукового доробку дозволяє погодитися з тезою про те, що до основних складових предметної області військової юстиції відносять:

1) підтримання правопорядку серед військовослужбовців і контроль за їхньою статутною поведінкою;

2) фіксація та попередній розгляд матеріалів щодо вчинення військовослужбовцями правопорушень;

3) юридично-консультативна або юридично-роз'яснювальна робота;

4) розслідування кримінально карних правопорушень і пред'явлення військовослужбовцям підозри й обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення;

5) розгляд справ про обвинувачення військовослужбовців у вчиненні злочину або інших справ щодо розв'язування спірних правовідносин, у яких стороною є військовослужбовець [1]. Науковцями цілком слушно зазначається, що вищевказані напрями можуть бути здійснені різними інституціями та органами держави [1]. Хоча на сьогодні і немає усталеного підходу до визначення терміну «військова юстиція».

Кожен із вищеперерахованих вище, з одного боку, складає окрему сферу наукових пошуків, а з іншого – вимагає застосування саме системного підходу та комплексного вивчення.

Очевидним є те, що докорінні зміни у безпековому середовищі, довгостроковий характер загрози застосування іншою державою збройної сили проти України, а також виконання комплексу заходів з відновлення територіальної цілісності, зумовлюють необхідність, а відтак й актуалізують суспільний запит на розвиток системи військової юстиції.

Сьогодні одним із пріоритетних питань, яке потребує вирішення науковим шляхом,

є реорганізація Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. А до перебігу напрямів реалізації державної політики в цій сфері, які закріплені Стратегією національної безпеки України, віднесено необхідність зміцнення військової дисципліни і правопорядку у Збройних Силах України та створення військової поліції (п. 4.3.) [2].

Прихильники ідеї утворення військової поліції у своїй аргументації, як правило, апелюють до досвіду більшості провідних країн Європи та світу [3]. Утім, зазначимо, що кожна країна має власний досвід функціонування цієї інституції, а відтак широко-вживане загальне посилення на такий досвід без урахування достатньо широкого кола особливостей є не в повній мірі коректним.

Аналіз міжнародного досвіду функціонування систем військової юстиції саравді дає підстави говорити, що більш ніж у 60 розвинутих країн світу, у тому числі й тих, які входять до військово-політичного блоку НАТО, функціонує система військової юстиції. До таких відносять США, Канаду, Об'єднане королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Італію, Іспанію, Бельгію, Швейцарію тощо [4]. Однак, Європейські, як і інші країни світу не мають уніфікованого підходу до розбудови органів військової юстиції, та у більшості з них вони по-різному функціонують переважно у сфері загальної юстиції, не утворюючи особливої системи органів, які б підпорядковувалися військовому командуванню [5].

Наприклад, у Федеративній Республіці Німеччини Збройні Сили «Бундесвер» розглядаються як невід'ємна складова суспільства, а тому правопорушення, вчинені військовослужбовцями підсудні цивільним судовим інстанціям. Щодо зазначеної категорії осіб правоохоронну діяльність здійснює військова поліцією (Фельджегер) у взаємодії з регулярною поліцією, а прокурорський нагляд за законністю та надання послуг адвоката провадяться на загальних підставах. Відбування покарань у вигляді позбавлення волі на строк один рік і більше провадиться у цивільних державних в'язницях з одночасним звільненням з військової служби, а якщо військовослужбовець засуджений на

строк до шести місяців – покарання виконується адміністрацією казарми.

Утім, фахівці визнають, що особливості функціонування військових структур у польових та бойових умовах певним чином ускладнюють роботу правоохоронних органів. Зазначене зумовило фахову дискусію щодо можливості створення спеціальних прокуратур у кожній з федеральних земель [6].

У Сполучених Штатах Америки принципово інший підхід – для забезпечення дисципліни, порядку у Збройних Силах, а також розслідування й розгляду злочинів, вчинених військовослужбовцями та цивільними особами, які відповідають визначеним критеріям у військовій сфері, функціонує система військової юстиції, яка інтегрована у склад військових формувань [7, с. 22].

Запроваджена система комплектуються офіцерами зі спеціальною військово-юридичною підготовкою, котрі підкоряються ієрархічній системі військового командування. Разом з тим, така система не має суворої класифікації по виду діяльності та передбачає комплексну реалізацію юридичних функцій у військових формуваннях: слідчо-прокурорської (обвинувальної), судової, адвокатської (захисної), юрисконсультської [7, с. 22].

У той же час, у США існує дискусія серед науковців та практиків щодо особливостей співвідношення військової та цивільної юстиції, яка є також актуальною також і для вітчизняного фахового осередку.

Досить показовою є різниця поглядів щодо визначення правового статусу військових судів, органи яких уособлені в загальних (Верховний військовий трибунал) та спеціальних військових судах (Спеціальний військовий трибунал), які можуть утворюватися у кожному окремому виді Збройних сил.

Наприклад, професор права Університету Вірджинія Адіт'я Бамзай відносить військові суди до системи органів виконавчої влади США [8]. До речі, його позиція свого часу була врахована Верховним судом у ході розгляду справи Ортіз проти США [8].

Така думка викликала, на наш погляд, цілком справедливую критику в контек-

сті вирішення Верховним судом питання про правомірність здійснення апеляційної юрисдикції над системою військового правосуддя Сполучених штатів. У судовому рішенні констатовано, що військові суди, хоча й сприяють підтриманню дисципліни, однак не є «інструментом командування», а є, перш за все, «інструментом справедливості» [8].

Вважаємо, що підтримання дисципліни справді є другорядним, тоді ж як суд покликаний забезпечити всебічний розгляд справи про вчинену суспільно небезпечну дію, яка згідно із законом є злочином, визнати винуватість або невинуватість підсудного та призначити покарання в залежності від ступеню винуватості особи.

Загальновідомі особливості системи законодавства США дають усі підстави вважати, що вищевказане рішення Верховного суду створило прецедент, який, на нашу думку, закладає правове підґрунтя для концептуального перегляду усталеного підходу про відносну відокремленість військових судів.

Схожого висновку також дійшов американський вчений Ден Мауер, який зазначив, що вищевказане судове рішення підриває загальноприйняті в державі аргументи, які захищають квазісудову роль командуючих збройних сил [8].

З огляду на зазначене вище, вважаємо, наведений приклад дає підстави розглядати виокремлення військових судів із системи судів загальної юрисдикції як таке, що має відносно штучний характер та лежить у площині державно-політичного рішення.

Вивчення вітчизняного досвіду дає можливість зазначити, що починаючи з 2000 року державна політика у цій сфері передбачала поступовий відхід від усталених організаційних засад механізму функціонування військової юстиції, який існував за радянських часів та продовжив діяти вже в незалежній Україні [9].

Так, зокрема, в Україні до 2010 року діяли військові суди, які входили до єдиної системи судів загальної юрисдикції, та були ліквідовані у визначеному на державному рівні напрямку вдосконалення судочинства для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів,

адже судді військових судів на той час мали особливий статус, зокрема перебували на військовій службі, мали військові звання, отримували доплати за військові звання, в чому вбачалась невідповідність вимогами щодо незалежності та безсторонності судді [10].

Натомість, недоліки функціонування вітчизняних механізмів протидії збройній агресії проти України сприяли формулюванню наукової проблеми щодо відновлення та подальшої роботи військових судів. Варто зазначити, що на час ліквідації військові суди входили до системи судів загальної юрисдикції, а тому на них поширювалися загальні гарантії незалежності суддів, більше того, окремою гарантією для них було законодавче положення про заборону залучення судді до виконання інших обов'язків військової служби, крім здійснення правосуддя.

З огляду на вищевказане, слід дійти висновку, що такий підхід також має право на існування, однак їх відновлення, на наш погляд, можливе за умови врахування, поперше, стандартів правосуддя, зокрема щодо належності та незалежності, а також положень Загальної декларації прав людини та Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; подруге, світової практики впровадження тієї чи іншої моделі системи військових судових органів; по-третє, національного досвіду функціонування не лише сектора безпеки і оборони, а й правоохоронної системи держави.

Наразі загрози воєнного характеру, які мають загальнодержавний рівень небезпеки, дійсно зумовлюють необхідність подальшого розвитку системи військової юстиції, однак у цьому процесі слід враховувати положення Конституції України про заборону використання Збройних Сил України та інших військових формувань для обмеження прав і свобод громадян (ч. 4 ст. 17) [11].

З точки зору забезпечення саме ефективності функціонування військової юстиції достатньо дискусійною є норма Стратегічного оборонного бюлетеня України, введеного в дію Указом Президента України від 6 черв-

ня 2016 року № 240 [12], яка визначає як оперативну ціль – реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію.

Розробленим на його виконання законопроектом пропонується на базі Військової служби правопорядку у Збройних Силах України створити Військову поліцію – правоохоронний орган у підпорядкуванні Міністра оборони України, призначений для забезпечення правопорядку і законності у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, а також у правоохоронних органах спеціального призначення, Державній прикордонній службі України, Національній гвардії України, Державній спеціальній службі транспорту, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України [13]. Більше того, зазначений проект закону передбачає надання органам Військової поліції права здійснювати досудове розслідування злочинів, вчинених військовослужбовцями ЗС України проти встановленого порядку несення військової служби та права ведення оперативно-розшукової діяльності [12].

Справедливо буде зазначити, що військова поліція існує у багатьох країнах світу. Наприклад, у Німеччині відповідні структури охороняють військові об'єкти, органи управління, забезпечують безпеку транспортних перевезень, підтримують дисципліну у військових формуваннях; у США – сприяють дотриманню дисципліни серед військовослужбовців, ведуть розслідування військових злочинів, а також беруть участь у проведенні антитерористичних заходів; в Італії та Франції – виконують повноваження як військової, так і цивільної поліції та підпорядковуються Міністерству оборони [8, с. 24].

У цілому підтримуючи тезу про те, що командування Збройних Сил України та інших військових формувань справді повинно мати засоби ефективного та дієвого підтримання внутрішньої дисципліни для забезпечення належного рівня їх оперативності й ефективності, однак запропонований законопроект має достатньо дискусійний характер.

На нашу думку, запропонована модель відомчої підпорядкованості суперечитиме принципу незалежності Військової поліції при виконанні повноважень щодо запобігання вчиненню, виявлення і припинення злочинів та інших правопорушень, а також їх розслідування у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України, якщо ця структура перебуватиме під керівництвом Міністра Оборони України або ж Головнокомандувача Збройних Сил України, на що у своєму висновку також вказували фахівці Головного науково-експертного управління Верховної Ради України [14].

Також вважаємо неприйнятною ініціативу надання органам Військової поліції права здійснювати досудове розслідування військових злочинів, оскільки зазначена норма вступатиме в суперечність з ч. 4 ст. 17 Конституції України. Разом з тим, на нашу думку, можливим є часткове наділення цього правоохоронного органу функцією – ведення оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення встановленого порядку несення служби за принципом, який діє в Державній прикордонній службі України.

На наш погляд, більш вдалим є альтернативний підхід, який пропонується у проекті Закону України «Про Державне бюро військової юстиції» [15]: він передбачає створити його як правоохоронний орган спеціального призначення за принципом діючого Національного антикорупційного бюро України.

Однак, і цей законопроект має певні дискусійні положення. Зокрема, ним визначається передавання до Державного бюро військової юстиції повноважень підрозділів новоствореного Державного бюро розслідувань у частині розслідування військових злочинів на іншій окремий правоохоронний орган.

З точки зору доцільності додаткового витрачання коштів платників податків на створення ще одного окремого правоохоронного органу спеціального призначення з відносно вузькою спеціалізацією, вважаємо, раціональним було б розглядати перспективи доопрацювання і вдосконалення Закону України «Про державне бюро розслідувань»

в частині попередження, виявлення, припинення та розслідування відповідних кримінальних правопорушень [16].

Вважаємо, що законодавчі ініціативи щодо розвитку військової юстиції у більшості випадків продиктовані концептуальним державницьким баченням щодо реформування Збройних Сил України у напрямку наближення їх до стандартів НАТО.

Цей багаторічний процес ускладнюється також і тим, що він має узгоджуватися з визначеними векторами розвитку інших суб'єктів сектору безпеки і оборони України, а в контексті розвитку військової юстиції – системи судових органів, правоохоронних та адвокатури, підходи щодо реформування, розвитку та функціонування яких також зазнають принципових змін, а особливо у зв'язку зі створенням нових «антикорупційних органів».

Не ставлячи за мету вирішення даної наукової проблеми, зазначимо, що світовий досвід свідчить про наявність різних підходів до впровадження механізмів забезпечення порядку і військової дисципліни зокрема, а також функціонування військової юстиції в цілому як у мирний час, так і в особливий період.

З урахуванням проведеного нами аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду, вважаємо, що вони можуть мати, по-перше, функціональний характер, тобто коли військова юстиція як напрям предметної діяльності здійснюється в сфері загальної юстиції; по-друге, інституціональний характер, тобто коли діє окрема система відповідних органів, котра складається з військового суду, прокуратури, поліції, адвокатури, а також юридичної служби військових формувань; по-третє, змішаний характер, тобто коли має місце певне поєднання вищевказаних підходів, що виражається у створенні відокремлених органів, які в певній частині можуть утворювати особливу систему органів, що реалізують юридичні функції у військових формуваннях разом з відповідними органами загальної (цивільної) юрисдикції, та які, як правило, не мають спільного відомчого підпорядкування.

Та чи інша модель впровадження військової юстиції залежить від достатньо вели-

кої кількості факторів, таких як: соціальні, політичні, економічні, історичні тощо, які й визначають напрям реалізації державної політики в цій сфері, однак це є предметом окремих наукових досліджень.

З огляду на викладене вище зазначимо також і те, що у середньостроковій перспективі раціональним є саме сучасний підхід щодо покладення завдань з підтримання правопорядку, а також фіксацію й попередній розгляд щодо вчинення кримінального правопорушення, саме на сучасні органи Військової служби правопорядку. Решта з вищеперерахованих напрямів, з урахуванням спеціалізації, на наш погляд, цілком виправдано покладається на юридичну службу Збройних Сил України, адвокатуру, органи досудового розслідування, прокуратури та суду загальної юрисдикції.

Основою системи військової юстиції є не лише сукупність нормативно-правових актів у воєнній сфері, але й належний рівень фахової підготовки її кадрового складу. Це пов'язано з тим, що сфера регулювання військових правовідносин включає питання організації і забезпечення діяльності Військової організації держави, яка нині визначена як Сектор безпеки і оборони, та в умовах мирного часу та в особливий період набуває суттєвих особливостей. Вказане, а також практичний досвід дає підстави говорити про те, що ця сфера суспільних відносин є специфічною та потребує наявності належного рівня спеціальної (військової) підготовки, а саме: знань, умінь та навичок військової справи.

Так, зокрема, у більшості випадків військовослужбовці та військовозобов'язані дійсно потребують вирішення проблем, пов'язаних з представництвом інтересів та захистом прав у суді, призовом на службу, укладанням контракту, мобілізацією, проходженням служби тощо [8, с. 29-30], що вимагає наявності достатнього рівня компетентностей з володіння всіма галузями права, а особливо врахування діяльності у військовій сфері. На нашу думку, їх формуванню сприятиме запровадження на базі вищих навчальних закладів відповідних освітніх програм, розрахованих на підготовку у формі курсів (тренінгів) для керівників, а також

суддів, прокурорів, слідчих, оперативних працівників, адвокатів, юрисконсультів.

Висновки

З урахуванням зазначеного, видається за доцільне акцентувати увагу на тому, що розбудова вітчизняної військової юстиції потребує застосування комплексного підходу, який передбачає: по-перше, виваженість при вирішенні питання про доцільність створення нових правоохоронних і судових органів, з урахуванням обмеженості ресурсів Державного бюджету України, а також спеціалізації сучасних та новостворених правоохоронних й судових органів; по-друге, врахування потенціалу існуючої системи правоохоронних й судових органів та національного досвіду їх діяльності; по-третє, усвідомлення можливості оптимізації організаційно-шатної структури та розширення повноважень сучасних правоохоронних структур та військових формувань; по-четверте, забезпечення належної підготовки фахівців, залучених до виконання завдань військової юстиції (суддів, прокурорів, слідчих, оперативних працівників, адвокатів, юрисконсультів) [17].

Література

1. Шишкін В. Військові суди через призму правової держави / В. Шишкін // Право України. – 2004. – № 4. – С. 107-110.

2. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України № 287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 26 травня 2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.

3. Кривецький О.П. Закон про військову поліцію : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=988:proekt-zakonu-pro-vijskovu-politsiyu&catid=8&Itemid=350.

4. Вдовиченко В. Система військової юстиції як частина військової організації України / В. Вдовиченко // Вісник Національної академії прокуратури України – 2019. – № 2 (60) – С.16-27.

5. Толкаченко А.А. Военная юстиция / А.А. Толкаченко - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knowledge.su/v/voennaya-yustitsiya>.

6. Гессат М., Волков В. Німецькі політики мають спір про те, хто має судити військовослужбовців бундесвера / М. Гессат, В. Волков. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/a-15727252>.

7. Дегтяр Р.О. Запровадження поняття «військова юстиція» в Україні у контексті зарубіжного досвіду / Р.О. Дегтяр - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9734/Національна%20безпека.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

8. Mauer D. Are Military courts really just like civilian criminal courts? / Dan Mauer // Law Fare. Hard National Security Choices. – 2018 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.lawfareblog.com/are-military-courts-really-just-civilian-criminal-courts.

9. Створення Військової поліції дасть змогу краще забезпечити конституційні права військовослужбовців. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2017/08/11/stvorennya-vijskovoipoliczii-dast-zmogu-krashhe-zabezpechitikonstitucijni-prava-vijskovosluzhbovcziv>.

10. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10.05.2006 року № 361/2006 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/3612006-4194>.

11. Конституція України : Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР (із змінами від 21.02.2019) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року “Про стратегічний оборонний бюлетень України”: Указ Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-16.

13. Про військову поліцію: проект Закону України від 21.01.2015 р. № 1805 - [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648.

14. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України до проекту закону № 1805 від 21.01.2015 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648.

15. Про Державне бюро військової юстиції : проект Закону України від 21.05.2018 р. № 8387 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=8387&skl=9.

16. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 22.05.2019 р. № 794-19 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.

17. Кудінов С.С., Талалай Д.В. Окремі аспекти розбудови системи військової юстиції України. / С.С. Кудінов, Д.В. Талалай // Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. – К. : Видавничий дім «АртЕк». – 2019. – 358 с.

Kudinov Serhii Serhiiiovych

*Rector of the National academy of the Security service of Ukraine doctor of laws, docent
ORCID 0000-0002-0582-1030*

Talalai Dmytro Volodymyrovych

*Head of Scientific laboratory of the National academy of the Security service of Ukraine
doctor of laws, docent
ORCID 0000-0001-5703-6555*

**LEGAL AND REGULATORY ASPECTS
OF REAL ESTATE DEVELOPMENT OF
THE MILITARY JUSTICE`S SYSTEM OF
UKRAINE**

Effective activities for ensuring the military security of the state are a key factor in the development of Ukraine's defense potential and the strength of state sovereignty. The domestic system of military justice continues to be an important component in this area, the functioning of which has undergone many changes due to reforms. That is why the issue of its develop-

ment and the corresponding draft law have appeared at the epicenter of the professional discussion.

The purpose of the article is studding the directions of reforming the system of military justice of Ukraine through the prism of current regulations and promising legislative initiatives in this area. Analyzing of foreign and national experience of military justice, on the basis of which to formulate the author's approach to the development of the domestic military justice system.

The scientific novelty of the study is related to the further development of scientific thoughts on the laws of legal regulation of relations that arise in the functioning of the military justice system of Ukraine. The authors have developed own approaches to the development of the main components of the subject area of military justice based on the theoretical generalization and practical experience. The authors have formulated their vision to the developed legislative acts in this field and aspects of its development.

Conclusions. It can be noted that the development of the domestic system of military justice is within the optimization of the state mechanism for national security and defense. Modern approaches to its development are focused on individual components of the subject area of military justice, and at the same time require the application of a systematic approach. It provides for the harmonization of vectors of development of the security and defense sector of Ukraine, as well as the system of judiciary, law enforcement and the bar, approaches to reform, development and operation of which are also undergoing fundamental changes, especially in connection with the creation of new "anti-corruption bodies". Furthermore, in a world practice there is no unified approach for building and developing the military justice system. Moreover, the existing mechanisms of military justice can be described as having a functional, institutional and mixed nature. Ensuring the effectiveness of the activity and development of the domestic system of military justice requires proper regulatory support, first and foremost the harmonization of legislative initiatives with the provisions of the Constitution of Ukraine and other laws.

Key words: *military justice, military law enforcement service, normative-legal provision, training of specialists, development, experience.*